

FRI-ONLINE-L-19

COURT PROCEEDINGS FOR REMOVAL OF A CHILD FROM HIS BIOLOGICAL FAMILY²⁹⁷

Denitsa Petrova, PhD Student

Private Law Department, Faculty of Law

„Angel Kanchev“ University of Ruse, Bulgaria

Lawyer in the Ruse Bar Association

E-mail: dpetrova@uni-ruse.bg

***Abstract:** The procedure for removing a child from his biological family is complex and one of the most common in practice. The regulation, although short, is very vague and this leads to significant difficulties in law enforcement. There are great differences in the different jurisdictions regarding the nature of the proceedings and the parties involved. These fluctuations in practice are undesirable, as they jeopardize not only the rights of the child, but also those of his parents, who, in addition to the obligation to raise the child, have the right to privacy and family life without unnecessary state intervention.*

***Key words:** child protection; removal of a child from his biological family; parental rights*

INTRODUCTION

Според разпоредбата на чл. 47, ал.1 Конституция на Република България²⁹⁸, отглеждането и възпитанието на децата до пълнолетието им е право и задължение на техните родители, които се подпомагат от държавата. Родителите отглеждат детето, формират възгледите му и осигуряват образованието му съобразно възможностите си и в съответствие с наклонностите на детето като целта е то да израсне като самостоятелна и отговорна личност. Същите по арт. от чл.125, ал.2 СК²⁹⁹ нямат право да използват насилие, както и методи на възпитание, които уронват достойнството на детето. В чл.1 ал. 2 от Закона за закрила на детето³⁰⁰ изрично се казва, че държавата защитава и гарантира основните права на детето във всички сфери на обществения живот за всички групи деца, съобразно възрастта, социалния статус, физическото, здравословното и психичното състояние. Ако тези права бъдат нарушени държавата в лицето на дирекция „Социално подпомагане“ на осн. чл. 24 във вр. с чл. 23 от ЗЗДт е длъжна да предприеме мерки за закрила в семейна среда а ако те не помогнат или са неприложими на осн. чл.26 във вр. чл. 25 от същия закон да настани детето извън биологичното му семейство.

Целта на настоящия доклад е да разгледа производството по настаняване на детето извън биологичното му семейство по съдебен ред по смисъла на ЗЗДт. Това производство се разглежда по различен ред и с участието на различни страни в различните съдебните райони, поради лаконичната уредба и невъзможността да се формира задължителна съдебна практика, тъй като производството е двуинстанционно- арт. от чл. 28, ал.6 ЗЗДт. Тези колебания в практиката са нежелани, тъй като поставят в риск не само правата на детето, но и тези на неговите родители, които освен задължения да отглеждат детето имат право на личен и семеен живот, без ненужна намеса от страна на държавата.

EXPOSITION

Производството по настаняване на дете извън биологичното му семейство по съдебен ред започва с молба подадена от изчерпателно изброени субекти: дирекция „Социално подпомагане“, прокурора или родителя арт. от чл.26, ал.2 ЗЗДт. Само те имат процесуална легитимация да започнат това производство, за което съдът е длъжен да следи служебно. Молбата се подава до районния съд по местоживееене на детето арт. от чл. 28, ал.1 ЗЗДт, а ако

²⁹⁷ Оригинално заглавие - Съдебно производство по извеждане на дете от биологичното му семейство.

²⁹⁸ Обн., ДВ, бр.56 от 13.07.1991г. с последващи изменения и допълнения.

²⁹⁹ Обн., ДВ, бр.47 от 23.06.2009г. с последващи изменения и допълнения.

³⁰⁰ Обн., ДВ, бр.48 от 13.06.2000г. с последващи изменения и допълнения

то е настанено временно по административен ред, молбата се подава в едномесечен срок от издаването на заповедта за настаняване от дирекция „Социално подпомагане“ до районния съд по настоящ адрес на детето - при спешни мерки или на родителите във всички останали случаи, арг. от чл. 27, ал. 2 ЗЗДт. Срокът за подаване на молбата от дирекция „Социално подпомагане“ е инструктивен и неспазването му не прави искането недопустимо на това основание. По отношение на местната и родовата подсъдност съдебната практика е сравнително еднородна. Основните проблеми са свързани предимно с характера на производството и последващото конституиране на участниците в него.

Производството по настаняване на дете извън биологичното му семейство разкрива редица особености³⁰¹, които го усложняват в сравнение с другите сходни производства (по Семейния кодекс или такова по Закона за защита от домашно насилие). Целта на това производство е да се защитят в най-пълна степен накърнените права и интереси на детето поради невъзможността на неговото биологично семейство да се справи с вменените му от закона задължения по отглеждането и възпитанието му - чл. 125, ал. 2 СК.

Част от практиката приема, че производството по чл. 26, ал. 1 ЗЗДт е исково³⁰² друга, че е охранително³⁰³ а трета, че е на спорна съдебна администрация на гражданските отношения³⁰⁴, това освен че значително затруднява последващото конституиране на заинтересованите страни, поставя в риск правата и законните интереси, както на детето, така и на неговите родители, тъй като съдът може да не успее да придобие задълбочена и вярна представа за фактическата обстановка и да направи правилни изводи от това.

От една страна, за да се инициира основното исково производство по общия ред е необходимо в най-общия случай ищец, който да посочи в молбата си ответник, за да разреши съда със сила на присъдено нещо възникналия правен спор между тях. За разлика от него производството по настаняване на дете извън биологичното му семейство по ЗЗДт, може да се инициира само от изрично посочени молители и на изрично посочени основания, които не обвързват съда, тъй като тук целта е много ясно очертана, не просто да се разреши правен спор, а да се защитят правата на детето, което се нуждае от закрила. Молба подадена от лице извън кръга на посочените, прави молбата недопустима и производство не се развива. Същевременно решението по делото няма сила на присъдено нещо и наложената мярка за закрила може да бъде отменена или изменена при промяна на обстоятелствата. Освен това незабавното разглеждане и засиленото служебното начало не кореспондират с основните принципи на общия исков процес - равенство на страните и право на защита на страните. Може би объркването идва и от разпоредбите на самия закон, който в чл. 28, ал. 4 ЗЗДт въвежда изискване съдът да постанови решението си в едномесечен срок, а това са сроковете на общия исков процес.

От друга страна, за да започне охранително производство е необходимо да има молител, който да се нуждае от съдействие, препис от молбата не е необходима, защото производството е едностранно. При тези производства съдът оказва съдействие с цел пораждаване на изгодни за молителя правни последици, които не засягат и не застрашават чужда правна сфера³⁰⁵, съдебния състав се произнася в закрито съдебно, освен ако не се налага разпит на свидетел или на самия молител, тогава заседанието е открито като уважаването на молбата води до

³⁰¹ Вж. в този смисъл Кържева-Танева, Цв., Ив. Георгиев. Съдебно производство за настаняване на дете извън семейството. - в: Юбилейна международна научна конференция „50 години Великотърновски университет „Св. Кирил и Методий“ 1963-2013. Секция Юридически факултет. Велико Търново, 2014г., с.123

³⁰² Вж. Решение от 23.04.2013г. по гр. д. №1349/2013г. на Районен съд- Русе, Решение от 31.03.2011г. по гр. д. №1352/2011г. на Районен съд- Плевен, Решение от 07.02.2011г. по гр. д. №35/2011г. на Районен съд- Плевен - в тези решения не е определено кой е ответник, но дирекцията е определена като „ищец“

³⁰³ Вж. Решение от 02.02.2010г. по гр. д. №25/2010г. на Районен съд- Враца, Решение от 13.12.2012г. по гр. д. №1082/2012г. на Районен съд- Ихтиман, Определение №479 от 15.10.2013г. по гр. д. №5889/2013г., I гр. отд. на ВКС

³⁰⁴ Вж. Решение от 18.03.2013г. по гр. д. №12/2013г. на Районен съд - Видин, Определение №198 от 02.11.2009г. по ч. гр. д. №1233/2009г., III гр. отд. на ВКС, Определение №46 от 3.02.2009г. по ч. гр. д. №2016/2008г., II гр. отд. на ВКС

³⁰⁵ Вж. Сталев Ж., Българско гражданско процесуално право, София, 2012г. с. 1243

удовлетворяване на интересите на молителя, а самото решение е окончателно и не подлежи на обжалване. Без значение дали охранителният акт е издаден или молбата отхвърлена решението няма сила на присъдено нещо. За сравнение в производството за настаняване на дете извън биологичното му семейство, макар производството да изглежда като охранително в действителност съществува риск от увреждане правата и законните интереси на родителите, когато молбата не е подадена от тях. По своята същност това производство представлява вид ограничаване на родителските права³⁰⁶ и поради това следва те задължително да участват като страна, за да имат възможност да изразят становище, да сочат доказателства и да обжалват постановения съдебен акт.

Като се вземе предвид всичко казано до тук производството по чл. 26, ал. 1 ЗЗДт се доближава най- много до такова по спорна съдебна администрация на гражданските отношения. Следователно като страни следва да бъдат конституирани молителя (когато молбата изхожда от ДСП или прокуратурата) и родителите (родителят) на детето³⁰⁷. Това трябва да са и страните, които са процесуално легитимирани да обжалват/протестира крайния съдебен акт. За да може съдът да прецени доколко са нарушени правата на детето и с оглед на това да се определи най- добрата мярка за закрила (при кого и при какви условия и срок да бъде настанено детето) по делото следва да бъдат призовани, за изслушване, но не и като заинтересована страна, близки и роднини или приемното семейство, в зависимост от това каква мярка за закрила се иска. На практика обаче широко е застъпено становището, че в случаите в които производството е иницирано от дирекция „Социално подпомагане“ или прокуратурата, родителите не са надлежна страна в процеса и следователно нямат право да обжалват крайният акт на съда.³⁰⁸

Според чл.28, ал.3 ЗЗДт в съдебното производство участва и детето при условията и по реда на чл. 15 от същия закон. Това поражда серия въпроси относно това дали детето е страна или се призовава само за изслушване. Непрецизната редакция на нормата и буквалното ѝ граматично тълкуване оставят някои съдебни състави с впечатлението, че детето е страна в процеса и поради това му назначават особен представител³⁰⁹, тъй като неговите интереси противоречат на тези на неговите родители. Детето обаче не е страна в производството, искането не е насочено срещу него, за да бъде конституирано като страна, няма право и на самостоятелна инициатива за започване на производството. Детето, на осн. чл.12 ЗЗДт може да потърси съдействие от органите и лицата, на които е възложена закрилата му по същия закон, те от своя страна да иницират производството и така да защитят накърнените му права и законни интереси. Ако то е навършило 10- годишна възраст задължително се изслушва по ар. от чл. 15 от ЗЗДт, но само, за да може съда да придобие впечатления за предпочитанията на детето, при кого да остане да живее и кой да се грижи за него. Това изслушване подпомага съда при осигуряване на най-добрия интерес на детето, съгласно чл.3, т.3 от същия закон.

Проблем възниква и с конституирането на прокуратурата като страна, някои състави задължително призовават районна прокуратура като страна, други - не, тъй като смятат че няма законно основание за участието ѝ извън случаите в които молбата изхожда то нея. Съгласно чл.26, ал.3 ГПК прокурорът може да участва в производството с права на страна в предвидените от закона случаи, в същото време изрично разпоредбата на чл. 26, ал.2 ЗЗДт дава право на прокуратурата да иницира производството по извеждане на детето извън биологичното му семейство в последващата ал.6 да протестира постановеното от районния съд решение. Следователно по логично е да се приеме, че прокуратурата следва да се конституира

³⁰⁶ Вж. в подобен смисъл Григорова, Ст. Практически проблеми на новия Семейен кодекс, София, 2011г., с.73

³⁰⁷ Вж. Кържева- Танева, Цв., Ив. Георгиев. Съдебно производство за настаняване на дете извън семейството. - в: Юбилейна международна научна конференция „50 години Великогърновски университет „ Св. Св. Кирил и Методий” 1963- 2013. Секция Юридически факултет. Велико Търново, 2014г., с.125

³⁰⁸ Вж. подробни аргументи в тази насока Николова, Г. Производство по спорна съдебна администрация и реализацията му по Закона за закрила на детето. Общество и право, 2014г., №4, с.40-43 така и Определение №199 от 02.07.2020г. по в. гр. д. №124/2020г. на Окръжен съд- Разград

³⁰⁹ Решение от 08.07.2020г. по гр. д. №136/2020 на Районен съд- Никопол, Решение от 10.02.2020г. по гр. д. №900/2019г. на Районен съд- Девня

в тези производства, което освен друго ще е гаранция за спазването на вменените с чл.1, ал. 2 ЗЗДт задължения на държавата да защитава и гарантира основните права и интереси на детето.

Буквалното граматично тълкуване на разпоредбата на чл.28, ал.3 ЗЗДт създава и други затруднения на различните съдебни състави, според нея съдът разглежда незабавно искането в открито съдебно заседание с участието на органите или лицата, които са направили искането и с участие на детето. Първият проблем е незабавното разглеждане, незабавно означава, че молбата се разглежда в деня на постъпването ѝ, но това е практически невъзможно, защото заседанието трябва да е открито, страната призована а и съдът трябва да събере служебно доказателства, за което се изисква време. Вторият проблем е с възможността за обжалване, според преобладаващото мнение в практиката право да обжалват решението има само лицето/органът, който е иницирал производството³¹⁰, други смятат че такова право има и детето³¹¹, чрез назначеният му особен представител, тъй като решението засяга неговите права и интереси. Тъй като най- често ДСП е молител по това производство на практика родителите нямат право да обжалват съдебния акт, с който детето им бива настанено извън семейството и производството по обжалване бива прекратено като недопустимо³¹². Всъщност недопустимо е биологичните родители да нямат право да участват в едно такова производство пряко застрашаващо техните права и интереси. Родителите освен задължения да отглеждат децата си имат и права- на личен и семеен живот, на защита и на справедлив процес- чл.6 от ЕКПЧОС³¹³, правото на зачитане на личния и семейния живот стои в центъра на човешкото достойнство и формира личната сфера на всеки, държавата е длъжна да гарантира неговата ефективна защита. Чл.8 от ЕКПЧОС регламентира, че всеки има право на зачитане на неговия личен и семеен живот, както и че намесата на държавата в това право е недопустима, освен в случаите, предвидени от закона и необходими за защита на правата и свободите на другите. Като цяло намесата в личните и семейни отношения трябва да бъде само в крайни случаи и при строго спазване на всички правила, които гарантират правата и свободите на гражданите.

CONCLUSION

Кратък преглед върху съдебната практика към днешна дата показва, че повечето съдебни състави се ориентират към определянето на производството по извеждане на дете от биологичното му семейство като такова по спорна съдебна администрация на гражданските отношения, но остава проблемът с конституирането на страните, като тук разнообразието е голямо. Поради това, че производство е двуинстанционно и не може да се формира задължителна съдебна практика резонно е законодателят да прецизира разпоредбата на ал. 3, чл. 28 ЗЗДт като изрично разпише, че като страни следва да бъдат конституирани молителя (когато молбата изхожда от ДСП или прокуратурата) и родителите (родителят) на детето а самото дете при навършване на определената за това възраст да бъде призовано само и единствено за изслушване, без на същото да се назначава особен представител. По този начин ще се осигури право на защита, както на детето, така и на неговите родители, чиито права са сериозно застрашени при отказ на съда да ги конституира като страни. Същите, ако не са страна в производството, не могат да обжалват крайния съдебен акт, който уважавайки искането на ДСП или прокуратурата ограничава родителските им права, без те да са имали възможност да участват, да изразят становище или да сочат доказателства. По този начин производството се развива едностранно, което е грубо нарушение на правото на родителите на справедлив процес.

³¹⁰ Определение №345 от 20.09.2016г. по ч. гр. д. № 3282/2016г. III гр. отд. ВКС

³¹¹ Определение №139 от 31.05.2016г. по гр. д. 1895/2016г. I гр. отд. на ВКС

³¹² Определение №211 от 30.04.2020г. по ч. гр. д. №149/2020г. на Апелативен съд- Варна

³¹³ Европейска конвенция за защита правата на човека и основните свободи- ратифицирана със закон от НС на 31.07.1992г.- ДВ, бр.66 от 14.08.1992г. с последващи изменения и допълнения

REFERENCES

Grigorova S., Prakticheski problemi na novia Semeen kodeksq Sofia, 2011. (**Оригинално заглавие:** Григорова, Ст. Практически проблеми на новия Семейен кодекс, София, 2011г)

Kardzeva- Taneva, Tsv., Iv. Georgiev., Sadebno proizvodstvo za nastaniavane na dete izvan semeistvoto.- v Ubileina mezhdunarodna nauchna konferentsia „50 godini Velikoturnovski universitet „ Sv. Sv. Kiril i Metodii” 1963- 2013. Sektsiya Uridicheski fakultet. Veliko Turnovo, 2014. (**Оригинално заглавие:** Кържева- Танева, Цв., Ив. Георгиев. Съдебно производство за настаняване на дете извън семейството.- в: Юбилейна международна научна конференция „50 години Великотърновски университет „ Св. Св. Кирил и Методий”1963- 2013. Секция Юридически факултет. Велико Търново, 2014г.)

Nikolova, G., Proizvodstvo po sporna sadebna administratsia I realizatsiata mu po Zakona za zakrila na deteto., Obshestvo I parvo 2014, №4 (**Оригинално заглавие:** Николова, Г. Производство по спорна съдебна администрация и реализацията му по Закона за закрила на детето. Общество и право, 2014г., №4)

Stalev J., Bulgarsko grazhdansko protsesualno pravo, Sofia, 2012. (**Оригинално заглавие:** Сталев Ж., Българско гражданско процесуално право, София, 2012г.)

URL:

Proizvodstva pred sada pri nastanyavane na dete izvan semeistvoto po Zakona za zakrila na deteto (*Производства пред съда при настаняване на дете извън семейството по ЗЗДт*) > www.vssold.justice.bg > e-guide > Topic06_ChildProtection/PDF